

# **Orientarea în carieră în învățământul profesional și tehnic**

## **Bune practici la nivel european**

Elevii care optează pentru învățământul profesional și tehnic (IPT) sunt puși la vârste fragede în fața unor alegeri cu impact major asupra viitorului lor profesional. Ei au nevoie de sprijin pentru a lua deciziile potrivite, iar sprijinul trebuie să vina sub forma unei orientări profesionale făcute bine și la timp.

Documentul de față argumentează necesitatea ca elevii din IPT și din gimnaziu să beneficieze în mod simultan de următoarele forme de sprijin pentru o bună orientare profesională: învățare la locul de muncă (interacțiuni directe cu angajatorii în medii profesionale), activități de orientare în carieră centrate pe experiențele lor în mediul profesional, și informații concrete și actuale cu privire la piața muncii (atât pentru elevi cât și pentru părinți).

Acest mix complet de orientare profesională, oferit la momentul potrivit, sprijină elevii să devină conștienți de rolul lor activ în conturarea propriului parcurs profesional. Recomandările prezentate se bazează pe studii și exemple de bune practici detaliate în secțiunile următoare și sunt menite să sprijine implementarea acestui model în instituțiile de învățământ din IPT.

Materialul de față este realizat pentru Fundația HEKS/EPER în România în cadrul proiectelor “Includerea pe piața muncii a tinerilor adulți din medii vulnerabile din România” și “De la educație la muncă decentă, județul Sibiu”, proiecte ce urmăresc creșterea accesului la o muncă decentă pentru tinerii adulți provenind din medii vulnerabile. În domeniul consilierii și orientării în carieră, fundația HEKS/EPER România și partenerii săi au o experiență vastă de lucru, cu peste 3.500 elevi din medii vulnerabile care au participat la activități precum sesiuni de consiliere și orientare, vizite la companii, workshop-uri, tabere, precum și activități care au facilitat dialogul cu părinții și formarea cadrelor didactice. În școlile vizate, rata de tranziție din clasa a VIII-a în clasa a IX-a a crescut substanțial din 2019 până în prezent, valorile pentru grupul țintă fiind cuprinse între 91 % și 97%.

## **A. În ce constă orientarea în carieră în învățământul profesional și tehnic?**

Atuul învățământului profesional și tehnic este învățarea la locul de muncă. Învățarea la locul de muncă înseamnă interacțiuni directe cu angajatorii, fie sub forma unor vizite de studii, fie a unor stagii de practică. Însă acest tip de activități nu sunt suficiente pentru a așeza elevii din IPT pe o traiectorie profesională bine conturată.

Într-un studiu internațional privind învățarea la locul de muncă (Poortman, Nelen, de Grip, Nieuwenhuis și Kirschner, 2012), autorii au concluzionat că experiențele directe cu angajatorii, neînsoțite de alte activități, nu sunt suficiente pentru a asigura o bună orientare în carieră a beneficiarilor. Explicația este lipsa activităților de reflecție asupra celor trăite/văzute, care ar trebui să completeze experiențele de învățare la locul de muncă. Pentru ca elevii să fie mai pregătiți pentru o carieră în urma unui stagiu de practică la angajator, este necesar ca profesorii și tutorii din companii să le ofere ocazia de a reflecta și a internaliza experiențele practice (Kuijpers, 2019).

La rândul lor, activitățile de orientare în carieră cele mai frecvent utilizate în școli, cum ar fi planurile de dezvoltare personală, portofoliile, sesiuni de consiliere în carieră și teste sunt utile, însă mai puțin eficiente în încurajarea elevilor să utilizeze competențele câștigate în dezvoltarea carierei decât expunerea elevilor la un mediu de lucru potrivit pentru calificarea lor (Kuijpers, 2019).

În plus, dacă unui elev nu i-au fost oferite suficiente informații cu privire la profesia pentru care învață (de exemplu, informații despre condițiile de muncă, complexitatea tehnică a ocupației sau oportunitățile de angajare), acest fapt poate deveni un factor favorizant pentru părăsirea timpurie a școlii (Cedefop, 2023, pp 4-5). În afară de experiența practică la locul de muncă, neapărat însoțită de activități de orientare și reflecție, un alt ingredient important în orientarea în carieră pentru elevii din IPT este deci informarea lor percutantă cu privire la piața muncii.

Așadar, pentru ca elevii din IPT să fie pregătiți pentru piața muncii, este necesar un mix de măsuri care să cuprindă:

- învățare la locul de muncă (interacțiuni directe cu angajatorii, într-un mediu profesional);
- orientare în carieră;
- informații actualizate despre piața muncii în domeniul ales.

Activitățile de orientare în carieră trebuie să încurajeze elevii să reflecteze asupra experiențelor practice și să-și asume responsabilitatea pentru propriul proces de învățare.

Prin intermediul acestui mix se conturează un parcurs de orientare în carieră pentru învățământul profesional și tehnic, care ar trebui să conțină următorii pași: cercetarea opțiunilor de studiu corelate cu abilitățile elevilor, confruntarea acestora cu realitatea muncii, reflecția cu privire la parcursul profesional și la condițiile de muncă din domeniile vizate.

Printre instituțiile care se pot implica în organizarea acestor activități se numără în principal unitățile de învățământ din IPT, dar și inspectoratele școlare județene (ISJ) alături de agențiile județene pentru ocuparea forței de muncă (AJOFM) și de centrele județene de resurse și asistență educațională (CJRAE).

În județul Neamț, de exemplu, agenții economici trimit lunar către AJOFM ofertele lor de locuri de muncă. La rândul său, AJOFM centralizează și prelucrează datele, face consiliere și orientare profesională în școli cu elevii din anii terminali, și trimite anual școlilor din IPT planul de formare profesională pentru următorul an.

Și companiile interviewate în studiul pe tema IPT din județele Sibiu, Alba și Covasna au identificat nevoia ca învățarea la locul de muncă să fie însoțită de activități de orientare în carieră, încă din gimnaziu. Reprezentanții companiilor menționează faptul că la clasele de gimnaziu nu există o conexiune cu oportunitățile de formare profesională sau cu oportunitățile de obținere a unui loc de muncă la nivel local, ceea ce poate contribui la lipsa de înțelegere a copiilor cu privire la ce înseamnă un loc de muncă. Aceasta poate afecta capacitatea lor de a face alegeri educaționale și profesionale informate.

Anul trecut am organizat cel puțin 10 întâlniri cu elevi de clasele a 7-a și a 8-a alături de diriginții lor. Li s-a arătat fabrica, zona de producție, care sunt avantajele. Ne-am gândit că e greu să decizi ce să faci când nu vezi despre ce este vorba, și la partea de sudură, deși e o meserie care ar fi oarecum "mai murdară" poate fi o meserie bună și să se câștige bine. Li s-a spus că acum există tehnologii avansate, roboți care pot fi programați. Din păcate, chiar și-așa, elevii nu s-au arătat interesați de această ofertă. Au putut vedea și cum funcționează un robot de sudură, cum poate fi programat și nici așa nu am reușit să atragem mai mult interes din partea elevilor. (Exclusive Minds, 2024, p 52).

În țările care beneficiază de un sector IPT dezvoltat, elevii care optează pentru acest traseu educațional tind să aibă mai multe contacte cu angajatorii și să efectueze mai multe stagii de practică. Activitățile de orientare în carieră încep mai devreme, deoarece elevii trebuie să fie capabili ia decizii informate cu privire la alegerea unei calificări în IPT încă de la începutul ciclului secundar superior de studiu (Musett, 2018, pp 68-81).

## **B. Elevii din învățământul profesional și tehnic trebuie să beneficieze de servicii de orientare în carieră ajustate la nevoile lor și la profilul ales**

În teorie, alegerea unui liceu tehnologic sau a unei școli profesionale vine odată cu alegerea unei calificări, deci a unei potențiale profesii. Învățământul profesional și tehnic (IPT) are ca principiu de bază colaborarea școlii cu agenții economici. În IPT, elevii fac practică și intră în contact cu profesioniști din domeniul ales. Astfel, am fi tentați să considerăm că orientarea în carieră este cumva integrată în opțiunea de a studia în IPT, prin natura programelor de studiu și prin contactul mai frecvent cu piața muncii.

Cu toate acestea, în realitate, elevii sunt puși în fața unei alegeri dificile la o vârstă fragedă: la nici cincisprezece ani, cei care optează pentru IPT își aleg o calificare, iar de multe ori imaginea lor despre aceasta este incompletă și nerealistă. Pentru a dezvolta o imagine de sine în raport cu munca, este important ca elevii să aibă experiențe în domeniul muncii și să beneficieze în același timp de orientare în carieră (Kuijpers, 2019) chiar înainte de a face alegerea cu privire la calificarea pe care o vor urma.

### **Elevii nu fac alegeri în cunoștință de cauză**

Cei mai mulți adolescenți au o înțelegere extrem de limitată a pieței muncii. Datele dintr-un sondaj din 2018 arată că mai mult de jumătate dintre adolescenții din întreaga lume plănuiesc să lucreze în doar zece ocupații și că aspirațiile profesionale sunt puternic influențate de statutul socio-economic, de etnie și de gen (Cedefop, 2021). O serie de alte studii ajung la aceeași concluzie: din punct de vedere statistic, aspirațiile profesionale ale adolescenților nu sunt coerente cu cererea pe piața muncii (Musett, 2018, pp 26-46).

Orientarea profesională este deosebit de importantă pentru tinerii care iau în considerare o calificare în IPT, deoarece acestea afectează de multe ori perspectivele lor de carieră mai direct decât studiile pe filiera teoretică (Musett, 2018, pp 26-46). Impactul absenței orientării profesionale înainte de admiterea în IPT a fost observată și în cadrul întâlnirilor grupurilor de lucru locale din județele Alba, Sibiu și Covasna. Un participant din Alba a adus în discuție faptul că elevii care termină gimnaziul “nu sunt suficient de informați în privința opțiunilor de formare/ industriilor/orientării tehnice. Elevii ar trebui mai timpuriu să fie educați în mod tehnic, pentru a se orienta. Copiii nu își pot exersa deprinderile practice în școli. Lipsește educația tehnologică timpurie a elevilor” (Alba, noiembrie 2024).

### **Părinții și profesorii nu sunt neapărat pregătiți să dea cele mai bune sfaturi**

Mai mult decât atât, studiile ne arată că părinții (familia în general) reprezintă cea mai accesată sursă de sfaturi cu privire la alegerile profesionale. Cu toate acestea, părinții adesea nu dispun de suficiente informații despre întreaga gamă de opțiuni, nu sunt conștienți nici ei de diversitatea locurilor de muncă disponibile, și sunt mult mai puțin înclinați să își îndrume copiii către rutele vocaționale.

Dimpotrivă, pe plan internațional atât părinții cât și profesorii de multe ori preferă și recomandă copiilor traseele educaționale generale/teoretice (Musett, 2018, pp 26-46). Situația este similară și în România. În cadrul unui focus grup cu elevii de clasa a opta din județul Alba din studiul pe tema învățământului profesional și tehnic în județele Sibiu, Alba și Covasna realizat pentru Heks/Eper, cercetătorii au remarcat reticența acestora de a discuta despre viitorul lor profesional cu profesorii, deoarece aceștia, în special diriginții, și-au exprimat preferința ca toți elevii să se înscrie la liceu, nu la o școală profesională. Elevii de clasa a VIII-a au declarat că preferă să discute cu familia și prietenii, în medii în care opțiunile lor educaționale nu sunt marcate de prejudecăți sau ierarhizate (Exclusive Minds, 2024, pp 48-49). Acest dezechilibru poate fi minimizat prin servicii bine organizate de orientare în carieră focusate pe calificările din IPT.

### **În general, învățământul profesional și tehnic nu este bine văzut**

Observația de mai sus ne îndreaptă atenția către încă o problemă: percepția negativă asupra învățământului profesional și tehnic. În 2017, CEDEFOP a realizat un sondaj de opinie despre imaginea formării profesionale și tehnice în țările UE și a intervievat mai mult de 35.000 de persoane. Rezultatele arată că IPT se confruntă cu o reputație slabă în comparație cu educația generală. În ceea ce privește orientarea profesională, doar jumătate dintre respondenții din programele de educație generală au spus că au primit informații despre IPT înainte de a alege un program (Musett, 2018, pp 26-33).

Și în România, situația este similară: elevii ajung să studieze în IPT de cele mai multe ori pentru că rezultatele școlare nu le-au permis alte opțiuni. Nerealizarea planului de școlarizare în IPT “este determinată în principal de opțiunile absolvenților de gimnaziu privind continuarea studiilor preponderent pentru învățământul liceal și mai puțin pentru învățământul profesional, inclusiv dual” (Ministerul Educației, 2023, pp 115-122).

Așadar, avem elevi dezorientați care nu iau decizii informate. Avem părinți și profesori care consideră că o rută teoretică este întotdeauna de preferat unei rute vocaționale. Și nu în ultimul rând, avem prejudecăți bine ancorate care transformă IPT în cea mai nepopulară opțiune de studiu.

Date fiind aceste provocări, cu toate că am fi tentați să credem că elevii care aleg învățământul profesional și tehnic sunt deja bine așezați pe o traiectorie care le va garanta o evoluție profesională favorabilă, acest lucru nu se întâmplă fără servicii de orientare în carieră centrate pe experiențele practice și pe calificările din IPT, care să fie disponibile încă din anii ciclului secundar inferior (clasa a 6-a) și pe tot parcursul ciclului secundar superior (clasele 9 - 11/12).

## C. Cum facem orientarea în carieră în învățământul profesional și tehnic: bune practici la nivel european

### **Germania: parteneriate între școli și agenții pentru ocuparea forței de muncă și mix de activități de orientare în carieră cu experiențe practice direct la angajator pentru elevi, începând din al treilea an de învățământ gimnazial**

În Germania, orientarea și consilierea în sectorul educațional se concentrează în principal pe orientarea profesională privind traseele educaționale din IPT sau dificultățile individuale de învățare. Orientarea în carieră din școli (parte a curriculumului general) și serviciile de orientare profesională ale agențiilor locale pentru ocuparea forței de muncă colaborează strâns, de exemplu, prin vizite la agenția locală pentru ocuparea forței de muncă, la întreprinderi și prin stagii obligatorii de lucru de una până la trei săptămâni în companii, în clasele a 8-a, a 9-a sau a 10-a.

Un exemplu de colaborare este Programul de orientare profesională (BOP), oferit în centrele de formare profesională. Beneficiari sunt elevii din Bavaria din clasa a 7-a, a 8-a și a 9-a, în special din școlile secundare care nu conduc către o carieră academică. Scopul BOP este de a oferi elevilor o perspectivă asupra unei game largi de profesii. Programul conține două părți: o analiză cuprinzătoare a potențialului elevului (durează două zile) și o perioadă de două săptămâni de ateliere practice în domeniile potrivite pentru fiecare elev (trei calificări) (Cedefop, 2023, pp 7-9).

Inițiativa Cadru „Lanțuri educaționale care duc la calificări profesionale” (Abschluss und Anschluss - Bildungsketten bis zum Ausbildungsabschluss) reunește programe existente la nivel federal, de stat și local. Inițiativa oferă o rețea de sprijin bine structurată, cu o acoperire foarte cuprinzătoare:

- Analiza ariilor cu potențial pentru fiecare elev (începând cu clasa a 7-a): tinerii încep să-și descopere punctele forte și aptitudinile prin activități și evaluări specifice;
- Orientarea profesională (începând cu clasa a 8-a): tinerii participă la stagii de practică în companii sau în centre de formare profesională formate cu sprijinul unor consorții de companii;

Asistență suplimentară pentru ucenici: Agenția pentru ocuparea forței de muncă oferă măsuri speciale de sprijin menite să ajute ucenicii să depășească dificultățile și să finalizeze cu succes programul de formare profesională.

### **Franța: popularizarea calificărilor din IPT prin orientare în carieră începută în al doilea an de învățământ gimnazial**

După reforma educațională din 2018, în clasa a 9-a (ultimul an al învățământului gimnazial în Franța), elevii participă la ore de orientare profesională, menită să crească gradul de conștientizare cu privire la traseul profesional din învățământul profesional și tehnic și la oportunitățile de ucenicie oferite. Începând cu 2023, această activitate didactică a fost extinsă și la clase mai mici, pentru toți elevii începând cu clasa a 7-a (al doilea an al învățământului gimnazial).

### **Finlanda: în IPT, profesorii colaborează cu consilierii și cu reprezentanții firmelor partenere (tutorii de practică)**

Consilierii colaborează cu profesorii și cu tutorii din companii pentru orientarea în carieră a elevilor din IPT. Pentru fiecare elev se pregătește un plan personal de dezvoltare a competențelor. Acesta este elaborat de profesor sau consilierul de orientare, împreună cu cursantul și cu un reprezentant din mediul profesional. Planul identifică și recunoaște competențele dobândite anterior de cursant și conturează tipul de competențe necesare mai departe, precum și modul în care acestea vor fi dobândite în diferite medii de învățare.

**România: campus dual în cadrul căruia elevii din mediul rural beneficiază de sprijinul necesar pentru conturarea unui traseu profesional**

Asociația BookLand a demarat un proiect care constă în dezvoltarea unui campus profesional dual în mediul rural, în județul Argeș. Campusul își va deschide porțile în septembrie 2025 pentru primii 300 de elevi, urmând ca după completarea tuturor claselor capacitatea maximă să fie de peste 1200 elevi din toate ciclurile de învățământ preuniversitar. Elevii care deja urmează cursurile Campusului BookLand dar și tinerii de până în 26 ani care se înscriu în Campus pentru învățământ dual vor beneficia de evaluare și îndrumare, pentru a-și alege meseria care li se potrivește. De asemenea, ei vor beneficia de formare profesională, de experiențe practice la angajator, și de posibilitatea angajării imediat după finalizarea studiilor (Bookland, 2024).

**Luxemburg: informații, inițiere profesională și experiențe directe în IPT**

În Luxemburg, majoritatea serviciilor de orientare oferite în timpul învățământului secundar funcționează în cadrul Casei de Orientare (Maison de l'orientation). Inițiativa centralizează administrațiile și serviciile de consiliere care ajută persoanele să (re)înceapă viața profesională. În mai 2021, Casa de Orientare a deschis o platformă formată din cinci arii tematice, printre care și IPT. Platforma oferă un tablou cuprinzător al învățământului profesional și tehnic, incluzând meserii, profesii, primele experiențe profesionale, ucenicie. Serviciul de consiliere de pe platformă poate fi urmat de sesiuni individuale cu consilieri specializați. Ca intenție, platforma se aseamănă ca tematică și scop cu cea dezvoltată de CNDIPT în România - "Alege-ti drumul". Însă aceasta din urmă nu conține informații complete și actualizate pentru toate secțiunile sale, și nici informații concrete din piața muncii.

## D. Concluzii și recomandări

Învățământul profesional și tehnic se confruntă cu o serie de provocări care au impact negativ asupra parcursului profesional pentru tinerii care optează sau ar putea opta pentru acesta:

- Elevii nu fac alegeri cu privire la parcursul lor educațional/profesional în cunoștință de cauza: ei nu au informații suficiente și actualizate și sunt foarte influențați de statutul socio-economic, de gen și de etnie în preferințele lor;
- Părinții și profesorii nu sunt pregătiți să dea cele mai bune sfaturi în acest sens;
- Imaginea învățământului profesional și tehnic este negativă.

Orientarea în carieră făcută la timp, începând din gimnaziu, este cu atât mai importantă pentru tinerii pentru care învățământul profesional și tehnic ar putea fi o opțiune potrivită, deoarece alegerea unei calificări din IPT are un impact mai mare și mai direct asupra perspectivelor profesionale de după absolvire.

Elevii din IPT și din gimnaziu trebuie să beneficieze în mod simultan de următoarele servicii: învățare la locul de muncă, activități de orientare în carieră centrate pe experiențele în mediul profesional, și informații complete și actualizate cu privire la piața muncii (atât pentru elevi cât și pentru părinți). Acest mix, implementat la timp, sprijină elevii să devină conștienți de rolul lor activ în conturarea propriului parcurs profesional. Se disting astfel, din cele discutate mai sus și din exemplele de bune practici identificate, câteva recomandări:

1. Școlile din IPT, agențiile județene pentru ocuparea forței de muncă și inspectoratele școlare județene trebuie să colaboreze pentru a oferi elevilor din IPT orientare profesională specializată care să vină întotdeauna la pachet și să fie în strânsă legătură cu activitățile de învățare la locul de muncă desfășurate de elevi și cu informații actualizate din piața muncii la nivel local.
2. Școlile din IPT (cu implicarea profesorilor și a elevilor, a angajatorilor, dar și cu sprijinul personalului din inspectoratele școlare județene, din centrele județene de resurse și asistență educațională și din agențiile județene pentru ocuparea forței de muncă) trebuie să inițieze colaborări durabile cu școlile generale, pentru a desfășura cu regularitate următoarele tipuri de activități:
  - a. Activități de orientare în carieră desfășurate la clasele terminale ale ciclului secundar inferior (începând cu clasa a 6-a) cu scopul de a crește gradul de conștientizare cu privire la învățământul profesional și tehnic;
  - b. Sesiuni de informare pentru părinți cu privire la ofertele educaționale din IPT corelate cu informații relevante referitoare la rute profesionale, cererea pe piața muncii la nivel local, oportunități de angajare și de evoluție în carieră, condiții de muncă, salarizare.

## Resurse:

BookLand, Campus profesional dual - prezentare (2024). [Link](#)

Cedefop, & Centre for Expertise in Vocational Education and Training (ECBO). Vocational education and training in Europe – Netherlands: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & Centre for the Development of Information on Continuing Training (Centre Inffo). Vocational education and training in Europe – France: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & Estonian Ministry of Education and Research. Vocational education and training in Europe – Estonia: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & Federal Institute for Vocational Education and Training (BIBB). Vocational education and training in Europe – Germany: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & Finnish National Agency for Education (EDUFI). Vocational education and training in Europe – Finland: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & National Institute for the Development of Continuing Vocational Training (INFPC). Vocational education and training in Europe – Luxembourg: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop, & Norwegian Directorate for Higher Education and Skills. Vocational education and training in Europe – Norway: system description. In Cedefop, & ReferNet. (2024). *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*, 2023 [Database]. [Link](#)

Cedefop. *Educația și formarea profesională în România. Descriere succintă*. Luxembourg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2019. [Link](#)

Cedefop. *Guidance: Supporting youth to manage their careers*, 2023. [Link](#)

Cedefop; ETF; European Commission. *Investing in career guidance: revised edition 2021*. Inter-Agency Working Group on Career Guidance WGCG, 2021. [Link](#)

Kuijpers, Marinka. *Career guidance in collaboration between schools and work organisations*, British Journal of Guidance & Counselling, DOI: 10.1080/03069885.2018.1548007, 2019. [Link](#)

Ministerul Educației. *Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2022 – 2023*, București, 2023. [Link](#)

Minutele intalnirilor grupurilor de lucru organizate în cadrul proiectelor 942.424 „De la educație la muncă decentă, județul Sibiu” și 942.403 „Labour-market inclusion for disadvantaged young adults in Romania,” 2024.

Musset, P. and L. Mytna Kurekova. “Working it out: Career Guidance and Employer Engagement,” OECD Education Working Papers, No. 175, OECD Publishing, Paris, 2018. [Link](#)

Nita, Irina, Petrescu, Claudia. *Analiza învățământului profesional și dual în România cu focus pe județele Sibiu, Covasna și Alba. Raport de cercetare*, Exclusive Minds, 2024.